

Верховна Рада схвалила дії Президента

З лютого на вечірньому пленарному засіданні Верховна Рада України зняла свої застереження щодо статті п'ятої Протоколу до Договору про СНО, підписаного в Лісабоні 23 травня 1992 року, і про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Таким чином, парламент підтримав дії Президента України Леоніда Кравчука на тристоронній російсько-американсько-українській зустрічі в Москві як такі, що відповідають постанові Верховної Ради від 18 листопада 1993 року "Про ратифікацію Договору між СРСР і США про скорочення і обмеження стратегічних наступальних озброєнь". Парламентарії доручили Кабінету Міністрів здійснити обмін грамотами про ратифікацію Договору про СНО, а також активізувати діяльність уряду по укладенню конкретних договорів, які впливають із застережень Верховної Ради.

Перед прийняттям рішення до парламенту звернувся Президент України Леонід Кравчук.

Виступ Л. КРАВЧУКА

Шановний Іване Степановичу, шановні народні депутати! Питання, що винесені на наш розгляд, мають надзвичайно важливе значення. Без перебільшення, від того, яке рішення ви сьогодні ухвалите, значною мірою залежатиме майбутнє України як незалежної держави.

Як відомо, 18 листопада 1993 року Верховна Рада України прийняла Постанову про ратифікацію договору про СНО та Лісабонського протоколу з певними застереженнями. В ній, серед іншого, також містилося доручення Президенту України, урядові провести відповідні переговори з заінтересованими державами та міжнародними організаціями з метою належного захисту як інтересів безпеки України, так і матеріальних інтересів, що відкрило б можливості для набрання чинності Договором про СНО-1 і започаткувало б процес реального ядерного роззброєння у світі.

Ви знаєте, якою була реакція у світі на прийнятті Постанову. Після цього рішення парламенту Україна стояла перед загрозою повної ізоляції, набутий через те негативний імідж нашої держави став посилюватися до рівня, який відкривав можливість вживати проти нас не тільки економічні методи тиску.

У нинішній кризовій економічній ситуації це вже таїло загрозу самому існуванню української держави.

Саме щоб уникнути небезпеки, за моїм розпорядженням були проведені тристоронні переговори з Сполученими Штатами та Росією з метою справедливого вирішення проблем ядерної зброї, виведення України з нескінченних суперечок з Росією, з світовою спільнотою і сконцентрування наших міжнародних зусиль на створенні сприятливих зовнішніх умов для проведення глибокого реформування економіки України.

Підписана в Москві заява і додаток до неї хоча і не є міжнародною угодою, що підлягає ратифікації, але визначають політичні зобов'язання трьох Президентів у рамках досягнутого між трьома державами компромісу у вирішенні проблеми ядерної зброї, успадкованої Україною від колишнього Союзу.

Тексти заяви та додатку до неї є свідченням реалізації стратегічного курсу України на набуття без'ядерного статусу, який був визначений у декларації про державний суверенітет, Заяві Верховної Ради про без'ядерний статус України та постанові парламенту "Про додаткові заходи по забезпеченню набуття Україною без'ядерного статусу". Жодне з ухвалених Верховною Радою рішень не ставило під сумнів цей курс.

Зокрема, досягнуті в Москві домовленості передбачають:

надання Україні після набрання чинності договором про СНО-1 та приєднання її до ДНЯЗ гарантій її національної безпеки, що включають зобов'язання щодо підтвердження стосовно України її незалежності, суверенітету та існуючих кордонів, утримання від погрози силою або використання сили, заходів економічного тиску.

зобов'язання Сполучених Штатів Америки надати Україні відповідні кошти на демонтаж ядерної зброї з можливістю збільшення обсягу такої допомоги в майбутньому. Вивезення всіх ядерних боєзарядів з України до Росії для їх розукомплектування, з одночасним наданням компенсацій у формі поставок тепловидільних збірок Україні для потреб її атомної енергетики.

Крім того, і це має особливе політичне значення, було підтверджено, що Україна, США, Росія співпрацюватимуть між собою як рівноправні партнери і що відносини між ними повинні будуватися на засадах поваги до незалежності, суверенітету та територіальної цілісності кожної держави.

Сполучені Штати також заявили про свою готовність надати допомогу Україні у створенні в Україні ринкової економіки.

Дехто каже, що це в Заяві не повністю відповідає сформульованим застереженням, оскільки, мовляв, у ній є

відхід від конкретних цифр, обмежень щодо ліквідації боєголовок та носіїв, зафіксованих у пункті 6 Постанови від 18 листопада. Але в цій же статті сказано, що цей пункт надає можливість знищення ядерної зброї Україною понад встановлені обмеження. Тобто виконавча влада одержала повноваження домовлятися щодо демонтажу боєголовок, процес знищення яких має відбуватись відповідно до процедур, які не встановлені Договором про СНО-1. Тобто йдеться про те, що ті максимальні можливості, які закладені у постанові Верховної Ради, ми прагнули виконувати, але, зрозуміло, що певні компроміси в таких випадках неминучі.

Таким чином, Тристороння заява та додаток до неї, а також їх реалізація, на нашу думку, і це правда, відповідають вимогам, що викладені у Постанові Верховної Ради України під 18 листопада 1993 року.

Я підкреслюю, що принципи застереження Верховної Ради виконавська влада виконала. Це є відповіддю на справедливі сумніви та застереження нашого парламенту.

У зв'язку з цим згідно з статтею 103 Конституції України в порядку законодавчої ініціативи я вніс пропозиції про зняття застережень, що містяться в Постанові Верховної Ради від 18 листопада 1993 року стосовно етапі 5 Лісабонського протоколу, та приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

Здається, що питання про необхідність приєднання України до ДНЯЗу, яке знаходилося в центрі уваги не тільки тут, в Україні, а всього міжнародного співтовариства, має бути очевидним і зрозумілим для всіх, хто живе в світі реалій.

Це відповідає довгостроковим національним інтересам України, в тому числі інтересам забезпечення нашої національної безпеки.

Дехто, правда, чи свідомо чи несвідомо перекручує факти, намагається довести, що Україна нібито може стати ядерною державою, і від цього буцімто посилиться її безпека та зростатиме вага в міжнародних відносинах, що ядерною зброєю ми можемо захистити незалежність, територіальну цілісність та майбутнє процвітання українського народу.

Повторюю, дані про справжній стан речей доводять, що захищати цю тезу просто неможливо, якщо знати і слухати, враховувати ті реалії, які є справді.

Ситуація для наших військових, провідних науковців, ядерщиків та інших фахівців, що причетні до цієї справи, абсолютно ясна.

Нагадую деякі незаперечні факти.

1. Ядерна кнопка, тобто вся командна інфраструктура, необхідна для проведення націлення та запуску ракет, як раніше, так і нині знаходиться в Москві.

Ніхто, і це треба враховувати, не дозволить нам без непередбачених наслідків перебрати цей контроль на себе, як хтось наївно пропонує.

Такі акції могли б тільки спровокувати виникнення гострої воєнної небезпеки для України. Я повторюю, не захистити її безпеку, а спровокувати виникнення небезпеки.

Оскільки ядерна зброя, розташована в Україні, нами не контролюється, вона не може відігравати роль фактору стримування потенційного агресора, не може. Стратегічні ракети, що сьогодні стоять у нас на бойовому чергуванні, становлять загрозу тільки Сполученим Штатам. Як відомо, і це вже, здається, всім зрозуміло, США на нас нападати не збираються. Ядерна зброя практично є загрозою для нас самих через той небезпечний стан, в якому через непостачання необхідних складових, перш за все з Росії, вона сьогодні знаходиться.

Починаючи з цього року, гарантійний термін не тільки боєздатності, а просто безпечно зберігання значної кількості ядерних боєзарядів завершується. В 1995 році цей процес набуває обвального характеру, про це свідчать конкретні розрахунки і дані. Але з моменту вичерпання гарантійного терміну ядерного боєзаряду він перетворюється з небезпеки для інших в небезпеку для нас. Такі ядерні боєзаряди необхідні вивозити для демонтажу і переробки, оскільки своїх відповідних заводів у нас, як ви знаєте, немає. А вони є у виробника зброї - Росії. Якщо цього не зробити, загроза нової катастрофи може стати цілком реальною. Я думаю, що це велика відповідальність для всіх нас.

Я одержав через Міністерство оборони відповідне рішення головних конструкторів, розробників ядерних боєприпасів. Я хочу, щоб ви знали про це, і тут приховувати, мабуть, немає ніякої потреби і від народу України. Прочитаю в оригіналі це. Ми вивезли наприкінці грудня місяця кілька боєголовок для демонтажу у зв'язку з тим, що вже вийшов їх термін гарантії. Розробники нам дають таку інформацію.

"Довожу до Вашего сведения решение главных конструкторов, разработчиков ядерных боеприпасов, согласованное межведомственной комиссией Министерства атомной энергетики и Министерства обороны России по результатам дефектации трех боевых блоков, поступивших с Украины с просроченным сроком технического обслуживания.

При осмотре боевых блоков комиссией обнаружены продукты коррозии на поверхностях урановых деталей, которые являются источником, повышенной токсикологической и радиологической опасности.

По результатам работы комиссии главные конструкторы пришли к выводу, что нарушение регламента

технічного обслуговування ядерних боеголовки приводить до появи в них необоротних процесів старіння, зміні фізико-хімічних характеристик, вибухоопасних і радіоактивних матеріалів.

Вказані явища збільшують небезпечність при розборці ядерних боеголовки. Далі експлуатація, зберігання даних боеголовки ускладнюють процеси, що можуть призвести до утворення вибухоопасних сумішей в їх гермооб'ємах".

Ось така інформація. Я хочу вам сказати, що консультації мої з відповідними науковими інституціями України і вченими, які мають причетність до цього, підтверджують цю характеристику, цю небезпечність.

Таким чином, успадкована Україною від колишнього Союзу ядерна зброя не тільки не може бути використана для підтримання безпеки України, а становить загрозу для неї. Для самостійного виготовлення нової ядерної зброї ми не маємо ані відповідної наукової та виробничої інфраструктури, на що потрібні десятки мільярдів доларів, ані місця, де можна було б проводити випробування такої зброї.

Я сподіваюсь, що більшість людей і народні депутати України мали можливість побачити і почути думку провідних науковців України з цього питання, зустріч з якими транслювалася Українським телебаченням.

Якщо ми не можемо бути справжньою ядерною державою і мати від цього бодай будь-який позитив, то чому б нам разом з іншими, з ста вісімдесятьма державами світу не приєднатися до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї? Чому наполягати на збереженні ситуації, коли кожного разу на зустрічі чи то Президента, чи то інших керівників України з керівниками держав світу, чи то на дипломатичних переговорах, при будь-яких зустрічах простих людей, засобів масової інформації, - завжди починається розмова з одного. Просто люди не розуміють, чому ми наполягаємо саме на такій позиції. Дехто, правда, вважає, що занепокоєність світу ставленням України до ядерної зброї йде нам на користь, що це додає авторитету нашій державі. Якимсь забувається при цьому, що до підписання Тристоронньої Заяви Україну все частіше поєднували в одну групу з державами, які мають однозначно негативну репутацію у світі. Я особисто це відчув, і тут присутній міністр закордонних справ, який брав участь від Римської зустрічі до Брюссельської, зможе вам свої враження тут доповісти.

Невирішеність проблеми ядерної зброї, розташованої в Україні, залишалася до останнього часу однією з головних перешкод на шляху до повноцінного розвитку взаємовигідного економічного співробітництва з іноземними державами.

Після прийняття Постанови Верховної Ради про ратифікацію Договору про СНО нам на всіх рівнях прямо і однозначно наголошували, що доки Україна не ратифікує Лісабонського протоколу в повному обсязі і не приєднається до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, надання дійової допомоги в розбудові ринкової економіки просто унеможлиблюється. Більше того, важко було сподіватися на нормальне ставлення до нас багатьох країн світу. Кажуть, що це диктат. З цим можна погодитись. Ми, мовляв, повинні протестувати, але для того, щоб це робити, ми маємо діяти у відповідності з прийнятими на себе зобов'язаннями, а не руйнувати ситуацію, яка склалася. Зараз Україну звинувачують у найважливішому, що якщо ми не діємо у відповідності з своєю позицією, яку раніше проголосили, ми ставимо перепону на шляху до дальшого роззброєння в світі. Договір про СНО - 2 стає під загрозу. Україну звинувачують саме в цьому. Хоча стан нашої економіки, можливість її реформування залежить в першу чергу від нас самих, і це правда, без підтримки міжнародних фінансових інститутів, провідних держав Заходу і не тільки грошима, але й досвідом, приватними інвестиціями, наданням доступу на свої ринки, ми не обійдемося. І вже зовсім не обійдемося без російського ринку. А хіба можна сподіватися на розвиток нормальних, я підкреслюю, нормальних стосунків з Росією, не вирішивши цієї болючої проблеми. Якщо хтось думає, що можемо, то він глибоко помиляється.

У цьому зв'язку хочу сказати, що саме зараз нам вдалося досягти практично повного розуміння наших проблем. І найголовніше - готовності допомоги нам у важкій справі реформування економіки з боку провідних західних країн та міжнародних інституцій. По-іншому вже до нас ставляться і наші найближчі сусіди.

Щойно нами отримана заява від імені голови Європейського союзу про те, що досягнуті в Москві тристоронні домовленості прокладають шлях для розвитку повних та плідних відносин співробітництва - між Україною та Європейським союзом. Президент Сполучених Штатів Білл Клінтон під час його перебування в Києві заповнив, що Сполучені Штати скористалися своїми можливостями впливу на провідні міжнародні фінансові організації для надання з їх боку необхідної нам допомоги.

Як доповідає делегація, що на минулому тижні провела переговори у Вашингтоні, ми вже зустріли корінний поворот позиції і Сполучених Штатів, і Міжнародного співтовариства, і Міжнародного валютного фонду, і Світового банку до України.

Вони готові надати значну фінансово-технічну допомогу нашій державі і кредити. Започатковано механізм реалізації цієї допомоги для всебічного економічного співробітництва. Деталі цього, я сподіваюсь, вам відомі з уже опублікованої Спільної заяви.

Власне, це перші відгуки і пропозиції. Впевнений, що будуть інші, не менш серйозні. Тепер все залежатиме тільки від нас, від нашої готовності скористатися цим моментом і цими можливостями, об'єднатися у виконанні нашого найголовнішого на сьогодні завдання. А тим завданням, я вважаю, є якнайшвидше переборення кризових тенденцій в нашій економіці, проведення серйозних реформ у напрямку створення демократичної держави соціально орієнтованої економіки.

Наголошую ще раз. Сьогодні майбутнє України як незалежної, впливової, а в майбутньому і процвітаючої держави

Європи, залежить не від ядерної зброї (її у колишньому СРСР було більше, ніж потрібно, але вона його не врятувала), а залежить від економічного добробуту та соціальної стабільності нашого суспільства.

Якщо ми подолаємо нинішню економічну кризу, то зможемо і відстояти свою незалежність і недоторканність своїх кордонів і нікому не дозволимо знову ж таки з допомогою міжнародних організацій втручатися в наші внутрішні справи.

Думаю, настав час, якраз той самий вирішальний час, коли кожному з нас, присутньому у цій залі, треба раз і назавжди зрозуміти: щоб робити реально зорієнтовану на захист дійсно життєво важливих національних інтересів кожної простої людини політику, треба, по-перше, свідомо дивитися в очі існуючим реаліям, зважувати свої можливості. І, нарешті, бути готовими до прийняття серйозних і відповідальних рішень. Більш ніж переконаний, що Україні сьогодні необхідно прийняти саме таке рішення. Дякую за увагу.

Голос України. - 1994. - 8 лютого. - С. 3.